

Суштаствено детерминисан свеопштом грозницом бурних промена наше целокупне појавности (од политичке до духовне и научне), појам *савремености* и *савременој* – иначе навалентније него до сада – постаје битан епитет и у науци социјалног рада. „Наиме, све чешиће се у академској јавности, њућем њубликованих радова, назива смерова на њосцидигломским сцијудијама, назива дисциплина, и у оквиру сциручних расцрава, њовори о савременом социјалном раду и њему иманентним савременим шеоријама социјалној рада.“¹ Како се овде не ради о маргиналном – информативном обележју, већ о изразу који сведочи о много дубљим аспектима сагледавања саме суштине науке социјалног рада, то теоријско-филозофске и практично-методолошке импликације протежиране такозваном савременошћу социјалног рада, на овом месту и узимам у разматрање. Разлог више је и професионално-морална обавеза да јавно образложим свој стручни став на ову тему, с обзиром на – у односу на раширеност поклоника савремености – моје издвојено и различито теоријско мишљење. При том сам свестан законитог односа доминирајућег и конвенционално увреженог квантитета на уштрб усамљеног квалитета, фигуративно више него препознатљивог у библијском науку да није обавеза да оно што се ушима слуша – мора и да се чује, као и да оно што се очима гледа – не мора и да се увек види! С тим у вези, исход овог трагања води у правцу разлучивања на шта се односи, тј. који појам, у ствари, обележава тај термин: *савремено*; шта је његова њојавна форма, а шта *лајентни садржај*? Шта се иза њега крије у реалности, или прецизније: ко се иза њега у области социјалног рада заклања и зашто?

А) ПОЈАМ САВРЕМЕНОСТИ – МОДЕРНОСТИ

Семантичко-семиолошки осврт на термин *савремено* тиче се садржаја иманентног садашњем тренутку, дакле нечега што датира у временском опсегу, у људској свести појмљеног као садашњост, што се као логич-

¹ Милан Петричковић, *Теорија социјалној рада*, Социјална мисао, Београд, 2006, стр. 26.

ка целина оваплоћује и кроз реч која обележава појам датира ња неког квалитета *са(га)*, *дакле иренујино(времено)*, одакле у скраћеној форми и настају изрази *са-времено* и *са-временоси*. Када би се категорија савремености могла свести само на ову једну елементарну приземну димензију временског опсега, онда би врло једноставно могле да се разјасне, тј. уопште не би ни постојале многе недоумице и заблуде о савремености науке социјалног рада, пошто би се по природи ствари све настало у оквиру ње, у овом нашем времену, оправдано поимало као савремено. Међутим, у чврстој вези са термином *савремено* налази се термин **модерно – модернос** *чије значење у ствари доминира у њојмовној номенклајтури соразумевања које се односи на савременоси*, што зарад одгонетања њихове прожетости нужно упућује на појашњење појмовног садржаја лексеме *мода*.

Главна карактеристика моде је да у садашњости прихвати и наметне као актуелне најразличитије нормативне вредности, које су само тренутак раније, биле изузетак или ђуд, да би се те исте вредности напустиле, пошто су постале масовне и широком кругу конзумента доступне. Укратко, **задатак моде је да одржава стални процес стандардизације: увођење** (условно узете) **реткости или новине**² у општу и универзалну употребу, затим **прелаз на другу реткост или новину када је прва престала то да буде**, иза чега стоји уствари принцип *олаке њоводљивоси и слиої ѡраћења ѡої шїо маса смаїра, шїј. шїо јој се намеїне као модерно*. У духовној сфери где спада и наука, овај феномен можемо изразити говорећи да **мода тежи да преведе нов облик у прихватљиву форму, погодну за имитацију**, а затим да потчини неки други облик аналогним метаморфозама и преокретима чим се први распростра и постао довољно обичан да задовољи садржај оног што Французи зову *poncif (шаблон)*, а што би се могло англицизирати као – **стереотип**.³ С тим у вези, стоји и

² Хегел као ретко дубоки мислилац у вези сазнајних новина пише: да наука „није настала услед тога што је једно и исто уобличио само себе на разне начине, већ она представља безоблично понављање једног и истог, које је само споља примењено на различити материјал, те задобија један досадни привид разноликости. Ако се развиће састоји само у таквом једном понављању исте формуле, онда идеја, која је за себе заиста истинита, остаје у ствари увек у своје почетку..... то је један једнобојни формализам који доспева само до разлике материјала, и то тиме, јер је тај материјал већ припремљен и познат.” – Георг Вилхелм Фридрих Хегел, *Феноменологија духа*, са јубиларног издања од 1921. године, превод Никола М. Поповић, Вељко Кораћ, стручна редакција Глигорије Зајечарановић, БИГЗ, Редакција „Култура“, 1974, стр. 8.

³ Ренато Пођоли, *Теорија авангардне уметноси*, превела Јасна Јанићијевић, Нолит, Београд, 1975, стр. 111–112.

смисао Бодлеровог мудрог парадокса на тему о главном задатаку генија који се очитује управо у способности измишљања и наметања стереотипа; што је провоцирао и Клемент Гринберг који је у једном чланку у *Patrisan Review* довео у везу француски термин *poncif* (**шаблон**) чији је синоним немачка **реч кич**. Док *poncif* или **стереотип** значи *вулгарносић теме, кич напашава осредњост* или **баналност** одређеног (примарно уметничког) дела.

Б) ЛАТЕНТНА ПРИРОДА САВРЕМЕНОГ СОЦИЈАЛНОГ РАДА

Кратким освртом на особеност термилошког значења категорије савременог-модерног уопште, отвара се овде низ питања о природи науке социјалног рада сагледане у светлу савремености. Елементарна непознаница је на шта се конкретно та савременост односи: да ли на посматрача (теоретичара) који данас истражује или на истраживане појава које се данас манифестују, или је пак у питању синтеза истраживача и истраживаних појава строго ограничених на садашњицу? С тим у вези је и дилема временске ограничености савременог: када оно настаје и до када траје; прецизније речено до када једну теоријску или методолошку концепцију социјалног рада можемо сматрати савременом, тј. када престаје њена савременост и када почиње њена „старост“ и неактуелност? Нпр. да ли ће било која (данас означена као „савремена“) публикација, из области Теорије социјалног рада оправдавати свој назив после извесног времена у односу на садржај који очигледно неће бити у том тренутку више савремен?

Ова судовања о апсурду кидања цивилизацијског мисаоно-сазнавајућег континуитета разоткривајуће људске праксе, од ретких препознате у науци социјалног рада, губе на езотерији када се узме у обзир, у свим епохама, „савремена“ Хегелова мисао, која својственом дубином разборитости залази у саму њихову срж. Пишући о дијалектичком развоју науке он потенцира следеће: „Тако ни наука, ња круна у светиу духа, није у своме њочейку савршена. Почейак новој духа јесте њроизвод једној далеко-сежној њреображаја разноврсних форми образованосић, најрада за један мнојосируко кривудава њуј, а истио њако за мнојосируки најор и њруд. Он је целина, која се из сукцесивносић и своје расиросиријосић враишла у себе, њен њосиали једносйавни њојам. Међуићим, сйварносић ње једносйавне целине сасијоји се у њоме ићио се она уобличења која

су се *прећворила у моменће ојей изнова развијају и уобличавају, али у своме новом елементу, у смислу који је постојао.*⁴

Анализирајући Хегеловове филозофске поставке, слично размишља и Ернст Блох, који увиђа ту **дијалектичко историјску нераскидивост сазревања искуства, и апсурд строгих ограђивања на савремено и прошло**, кроз кристално јасно издвојен пример теме која се увек као нова и актуелна, у свим временима јавља. Блох подвлачи да је већ Hugo von St. Victor рационално поређао сазнајне моћи у трочланом облику. Истим питањем се три века касније позабавио и Никола Кузански, кога Блох сматра претечом Хегела, јер поменути ступњевни сазнања прелазе један у други тако да „*сваки виши садржи истину претходној, нижеј*“.⁵ У том контексту наука социјалног рада у читавој историји цивилизације и њеним духовним неимарствима попут народних предања, религијских учења, филозофије, уметности, као и хуманистичких (социјалном раду блиских) наука,⁶ може (под условом да они који се њоме баве, имају моћ распознавања ваљаних изворишта) да у њима пронађе универзално искуство које због свог разоткривеног суштства поседује вечну мисаону плодотворност која је *conditio sine qua non* најсавременијих данас актуелних питања. Без намере доследне анализе, овде само илустративно помињем неке од безброј бисера, које су давно у ниске драгоценог знања или његових антиципација о најактуелнијим питањима социјалног рада садашњице, нанизали умови попут седам весника античке филозофије,⁷ софиста, Хераклита, Сократа, Аристотела, Леонарда да Винчија, Парацелсуса и многих других. Може ли неко минимум озбиљан ко се бави науком социјалног рада, да уопште говори и пише о људском сазнању, онтолошко-егзистенцијалној смислености, методологији поступања, моралу, с обзиром да се у оквиру тих области нужно суочава са дилемама попут животног стила, вредности, морала, слободе избора, умећа комуникације, васпитања и

⁴ Георг Вилхелм Фридрих Хегел, *Феноменологија духа*, цит. дело, стр 7. Под. М. П.

⁵ Ernst Bloch, *Субјект-Објект*, Напријед, Загреб, 1959, стр. 110.

⁶ Тако нпр. главни „задачак социологије јесте да прикаже трансформације које су се десиле у прошлости, као и главне правце развоја у садашњости“. – Ентони Гиденс, *Социологија*, Економски факултет у Београду, 2003, стр. XVI, преводиоци Надежда Силашки, Татјана Ђуровић.

⁷ То потврђује и следећи став: „неколико столећа грчке претхисторије 'ради на томе' да се у каснијем развијенијем раздобљу Грчке, нарочито већ у 5. столећу пр. наше ере, највиши врхунци те већ најдубље развијене – сада праве филозофијске – мисли заправо 'настављају' на све претходно постигнуто, па и етичко-морална мисао и позиција уопће, која је основа свеколиког даљњег развоја, није 'пала с неба'“. – Милан Кангрга, *Етика – основни проблеми и правци*, Голден маркетинг – Техничка књига, Загреб, 2004, стр. 18.

других свакодневних познаница праксе социјалног рада? Наравно да не може, тј. да не би смео да то чини, али је на то принуђен када не зна да насупрот јефтиним фразама о категорији сазнања, које у испразној форми датирају у преведеној литератури најчешће крајње скромног нивоа,⁸ а у које се исти интелектуално-инфериорни имитатори заклињу,⁹ стоји неограничен духовни напор мислећих људи на ову гносеолошку тему. Или, да проницљивост о бити вредности и врлине од софиста и Аристотела чине и данас заметак етичко-аксиолошког канона; као и да запажања о вештини употребљених речи – вођења разговора, која су фундирала Сократ у својој *мајегуџици*, а Аристотел у спису под насловом *О ђесничкој умейносџи*,¹⁰ носе, за савремен социјални рад, упркос прохујалим вековима, још увек неодгонетнуте филозофско-методичке тајне. У истом контексту, за теорију социјалног рада од значаја могу бити „старе новине“ којима се давно у својој „савремености“ позабавио и *Парацелсус*, од којих овде као илустрацију наводим *грушџивене болесџи*,¹¹ категорију рада у социјалном контексту, категорију **самопомоћи и самостварања**. Одавде произилази велика тешкоћа за „савремене“ заговорнике у области социјалног рада која се тиче **разлучивања „новина“ у форми идеја, тема, проблема, тј. колико су оне заиста нове и саобразне конкретном тренутку садашњице, а колико су као продукт историјско-цивилизацијске синтезе многих различитих временских периода, универзалне и свеприсутне?**¹²

Колико је у том контексту оправдано онда у садржај савремених теорија социјалног рада сврставати нпр. психоаналитичку, бихејвиоралну, хуманистичко-егзистенцијалистичку или, неку другу теоријску оријентацију, **с обзиром да оне нису продукт савремених научних достигнућа и да поједине од њих имају, вишедеценијску традицију и искуство.**

⁸ У вези овога погледати David Howe, *Увод у теорију социјалног рада*, Београд, 1977, 4. део, наслов Свет објеката и субјеката, стр. 45–54.

⁹ Честа метода којом се у форми механизма интелектуалне одбране штите нажалост чак и универзитетски професори неспремни да се озбиљно баве научним разматрањима крајње комплексних категорија, појава и процеса социјалног рада, по узору је на „западне научне идоле“ навођење и препричавање занимљивих случајева из праксе социјалног рада који би требало да надоместе истинске теоријске анализе и епистемолошке парадигме науке социјалног рада. Прим. аут. М. П.

¹⁰ Погледати, Аристотел, *О ђесничкој умейносџи*, Превод с оригинала, предговор и објашњење, Милош, Н. Ђурић, Београд, 2002.

¹¹ Парацелсус, *Die Geheimnisse – ein Lesebuch aus seinen Schriften*, Leipzig, 1941.

¹² Шире о феномену стварлачких новина погледати: *Криза новина*, Милорад Вујашанин, Краљево, 2004.

Осим тога, ако се држе узуса савремености, нејасно је **одакле тим теоријама слобода да за предмет свог истраживања узимају древне теме и савременим их проглашавају, попут сложености људске природе, егзистенције, слободе, социјалне правде, међуљудских односа, морала, човечности** и сл. као и позивање на „архаична“ учења (њихове појмове, категорије) незаобилазних мислилаца прошлих епоха који су се давно бавили тим феноменима и кроз пионирско антиципирање хуманистичких наука, први им посветили научну пажњу?! Из тога следи да савремена Теорија социјалног рада уколико жели да остане на чврстим позицијама своје савремености **мора да направи строго разграничавање између савремених тема којима се бави и „старих“, модерној науци „непотребних“ историјско-цивилизацијских искустава која се односе на исту проблематику, која се само под другим именом, примерено конкретном историјско-културном и временском тренутку данас истражује.** Из наведеног се јавља реторска недоумица: **да ли је таква савременост Теорије социјалног рада уопште логички ваљана и практично остварива;** као и логична констатација да се врло често у духу некакве савремености, тренутно актуелни трендови у свету, подвлачим **нетачно, тј. лажно** проглашавају наводним новинама, које то ни у ком случају нису, осим када се ради о терминима.

Није тешко закључити општу мањкавост такве „савремености“, **с обзиром да она негира континуирану историјску нит јединствене (што не значи и праволинијске) историје било ког сегмента човекових делатности (па и оних теоријских), чија је природа у исто време (по принципу јединства и борбе супротности) архаична и актуелно-савремена, с чим у складу истраживани феномени који настају и ишчезавају, у синтези цивилизацијске прошлости и садашњости, само се трансформишу и саобразно конкретном историјско-цивилизацијском тренутку од наивних теоретичара као „савремени“ и „нови“ истраживачки проблеми прихватају.** Таква вештачка деоба на „архаично“ – старо и „савремено“ – ново, без дијалектичког јединства прошлости, садашњости и будућности, је израз грубог раздвајања константног процеса мисаоне континуираности, с обзиром да научно наслеђе прошлости обилује рационалним искуством значајним и с гледишта савремене теорије, које захваљујући својој универзалној

истинитости никакво време не може да надживи, што то искуство у крајњем случају и чини трајним и увек актуелним.¹³

У том смислу ће, познат по својој универзалној мисли, Леонардо да Винчи и констатовати да је „*мудрости кћерка искуства*“, подвлачећи том аналогijом недељивост древног и савременог наука, за кога мудрост заиста представља кћи откровења. Третирајући мудрост као оно што људи освајају, Леонардо је схватао да она **расте у времену, захваљујући кумулисању људских напора**, и да увек садржи у себи елемент **релативности, означене датом епохом**. Такав смисао имају његове речи да је „*истина увек кћи времена*“ и његов постулат који позива испитивача да „*избегава истийивања из којих настало дело умире заједно са својим творцем*.“¹⁴

В) ЗАБЛУДЕ НЕУКИХ О ИСТОРИЈСКО-КОМПАРАТИВНОЈ МЕТОДИ У НАУЦИ СОЦИЈАЛНОГ РАДА

За истински вишедимензионални продор у разматрану проблематику односа „старог“ и „новог“ из домена теорије и праксе социјалног рада, нужан је осврт на смисао примене историјско-компаративне методе. Ослањање на овај теоријско-методолошки аспект, произилази из чињенице да историја показује како пролазе и нестају елементи стварности, како се рађају и развијају нови,¹⁵ што се догађа у свету природе као и у све-

¹³ Идентична је ситуација и у другим, науци социјалног рада блиским дисциплинама, попут педагогије, у оквиру које се не ретко подвлачи: „*Само компаративно историјски прилаз, у коме се прајни континуитет појава, омогућава нам да утврдимо више правилности у току ствари, односно нужних и условљених законности*“. Драго Бранковић, *Педагошке теорије*, Бања Лука, 1999. стр. 11. И у другој студији среће се идентичан став: „*Наша педагошка наука (засаг) се не може похвалити познавањем педагошких идеја своје прошлости (стига се и није чудити што у довољној мери није проучила ни континуитет педагошкој мишљења и искористила педагошко наслеђе прошлости)*.“ – Р. Булаговић, Љ. Радулашки, „Педагошка мисао Војислава Младеновића“, Настава и васпитање, Београд, 1983, бр. 5, стр. 926.

¹⁴ Leonardo da Vinci, *Pisma wybrane*, Warszawa, 1958, стр. 47–48.

¹⁵ С тим у вези може се схватити и став о примени историјског приступа у социологији нпр.: „То значи много више од пуког описа „*историјској контексти*“ у којем су се десили одређени догађаји. Једна од најзначајнијих новина у социологији током последњих неколико година јесте све већи напласак на историјској анализи. Ово не треба да се схвати само као примена социолошкој погледа на прошлост, већ као допринос нашем схваћању инстинкција у садашњости.“ – Ентони Гиденс, *Социологија*, Економски факултет у Београду, преводиоци Надежда Силашки, Татјана Ђуровић, 2003, стр. XVII.

ту духа. Ослањајући се на прошлост одбацујући прерашћено, замеће се истински ново и будуће. Тако да одбацивање старог и развијање новог из тог старог, је уствари један дијалектички процес: и у прошлости и у садашњости свака појавност иде напред и отима се из окова застоја и догматизма. Историчност бивствовања не означава само да је све што данас постоји израсло из прошлости; она означава такође да је све што још данас постоји осуђено на неизбежну смрт; као и то да оно што још не постоји у садашњости има потенцијалну шансу да постане у будућности.

Анализирајући још у *Syntagma de libris propriis* „ошшије и њојегиначне љринцијие доброї филозофирања“ Томазо Кампанела – један од последњих мислилаца ренесансе подвлачи значај тзв. новаторске науке која почива на љринцију истјоријске анализе. Он каже да за писање истине треба да се познаје (не само делимична, него потпуна) историја сваке појаве и процеса на коју се иста односи. Одатле се може закључити да они који хоће да студирају моралне науке морају да познају преображај друштвеног живота и његових институција.¹⁶ Са истог становишта овај мислилац је у свом делу *Rationalis philosophiae*, презантовао „истјориоїрафију као уметјности доброї љредсїављања истјорије, уметјности која има за циљ сїварање основа за науке“.¹⁷ Објашњавајући ту идеју указивао је на то да се свака наука ослања на оно што јој шаљу чула, али у разради тих података и у њиховом разумевању историја игра начелну улогу, пошто она „иде истјред оноїа сисїема знања који традїмо о сїварности“. Кампанела је врло проницљиво анализирао улогу историјских испитивања у сазнавању света, одређујући је као жариште између познавања факата и стварања теорија о њима. Не може – по његовом мишљењу – писати историју дате категорије ствари неко ко не познаје довољно те ствари; али нико ко није упознао њихову историју, не може истински ни да их схвати. Зато – закључује Кампанела – треба ставити историју испред логике и граматике, које су већ само крајања обрада резултата испитивања, што их добијамо путем историјске интерпретације чулних података.

Ова интерпретација је нужна не само зато што нас чула информишу једино о актуалној фази постојања, **док су протекле фазе важне управо за схватање савремене фазе**; та је интерпретација неопходна и зато што сама људска мисао сазрева, и начин на који је она видела некада или на који данас види сїварности не мора да обавезује и у будућности. Историјска тачка гледишта не само што љроширује наше акїуелно сїечено

¹⁶ Б. Суходолски, *Модерна филозофија човека*, Нолит, Београд, 1972, стр. 648.

¹⁷ G. Saitta, *Il pensiero pedagogico del Rinascimento*, Bologna, 1949, стр. 389.

знање, нешто доушито да се ослобађамо из окова традиционалног виђења. У потрази за истинским новинама, Кампанела је правим научником сматрао оног који је објављивао **нове ствари**, а не оног који је **понављао познате**, па је за њега писник био **не онај ко је читао већ написане песме, него онај ко их је створио**, и исто тако прави теолог није онај ко понавља речи претходника, него онај који ствара теологију, читајући повесницу и читајући из књиге природе.¹⁸

Нимало случајно, овде се позивам на мисао овог ренесансног творца, који је у свом времену, отворио и за данашње време, више него актуелно за науку социјалног рада – у својој дијалектици, питање односа варљиве (лажне) противуречности између наводног старог и модерног новог искуства. Наиме, он прави разлику између **истинских новина као продуктивних облика стваралаштва**, за чије стварање је *необходно историјско комбирање различитих фаза у развоју израживане проблематике*, са једне стране, и **стерилних наводних, новина испразног понављања савремених (модерних) фраза и стереотипија под новим називима**. Напомињем с тим у вези, да хуманистичке дисциплине (у које спада и наука социјалног рада) истражују наслеђе прошлости, кога не чине обична знања о свету и људској активности прохујалих времена, већ знања која су прерасла у делотворно искуство чија се енергија може активирати,¹⁹ и *то на такав начин да се оно што је у историјском смислу одсушно, учини у садашњој ствари присутним*. Такав методолошки приступ прагматиста инструменталног усмерења Џон Дјуи (1859–1952), повезује са принципом *екстраполације* у складу са којим сваки исказ о прошлом догађају може да буде само прошли-догађај-повезан-садашњим-и-будућим. Констатација ове врсте (за, у овом тексту, брањену тезу о апсурду баналне савремености) добија на посебном значају, ако се зна да је Дјуи као посебну област филозофског интересовања у свом учењу наводио „област социјалних проблема“ који се налазе у самом језгру науке и професије социјалног рада. Тражење узрочности у историји повезано је на тај начин, са одређеним претпоставкама, при чему историјске чињенице нису *terminus a quo* (граница од које се полази), већ *terminus ad quem* (граница до које се долази). Управо, кроз свест о недељивости прошлог и садашњег, где искуствена знања из прошлости прерастају у делотворну енергију

¹⁸ Ibid, стр. 397.

¹⁹ *Естетика, уметност, морал*, Зборник радова, Естетичко друштво Србије, Београд, 2002, текст Браниславе Милијић под насловом „Уметност и морал на крају миленијума“, стр. 61.

активног искуства у садашњости, потиरे се појава тзв. историцизма на који се неуки критичари позивају ниподаштавајући смисленост историјско-дијалектичког приступа, наивно се опредељујући за савременост!²⁰ Замка таквог лаицизирања настаје као последица неразлучивања ваљано примењене историјско-компаративне методе која вишеслојно изучава конкретан проблем у његовој комплексној историјској генези са акцентовањем и актуелног тренутка садашњости, од таксативно-дескриптивног утврђивања великог броја историјских научних чињеница без увиђања односа и законитости које постоје међу њима. Историјско старо се може, ко уме, врло дубоко инкорпорирати и сагледати у светлу најсавременијег, тј. истински новооткривајућег и за науку корисног и примењивог, с обзиром да се савременим новим никако не може прогласити понављање тог тренутно актуелног и квази модерног, а у најдубљој суштини безсуштинског и безвредног.

Читава област социјалног рада (наука, публикације, образовни систем, институционално заснована пракса) обилује тежњом ка свеопштој савремености, чему неуки и модном тренду наклоњени „административни радници“ (у широком распону од студената, преко социјалних радника практичара до универзитетских наставника) се просто утркују у епиганој лојалности ове врсте. Зарад ње, бескритички се слепо прихватају квази савремене иновације, оличене у безброј терминолошких фраза, које се из шупљег у празно код нас – у форми канона – догматско-апологетски установљавају као велика открића и високи научни домети. Поводом најразличитијих питања теорије и праксе социјалног рада, таква савремена орјентација најприземније остаје ван домета, на периферији разборитог сагледавања целине проблема ван домета и понирања у суштину, додуше верно следећи модерном путоказу који готово законито нихилистички потиरे сваки историјски осврт вишеслојности конкретног питања. Наравно, овде се не ради само о подацима из науке историје, већ о мноштву хуманистичких дисциплина и њиховом сазнајном искуству из прошлости (дакле њихове научне историје) које присталице модерности у својој духовној вулгарности сматрају архаичним и за науку социјалног рада некорисним. Те стигме нису поштеђени ни великани античке филозофије, ренесансне мисли или било које друге духовне ризнице из прошлости, из чега се као *парадигматична појрешка формира стјав да се наводна савремена ишћања једино ваљано моју исцјраживајући на основу савремених*

²⁰ Т. Богавац, „Развој школа у Србији и промене у образовној структури становништва (1945–1975)“, Педагогија, Београд, 1979, бр. 4, стр. 420.

сазнања. Савременима измиче епистемолошко-методолошка суштина дијалектичког сагледавања појавног тоталитета, на основу чијих аксиома савремена питања модерне науке, најмодерније могу, заправо једино садржајно-сазнајно у својој противуречности, истраживати помоћу те историјске грађе. Они не знају да праве разлику између историографске грађе која се бави чистом фактографијом која указује на историјске чињенице као такве, са једне стране, и са друге стране, примењивост тог знања које се не може просто свести на историјске оквире, које својом саржајношћу у бити надилазе. Јер *једно је изнети податак о некаквој древној делатности у смислу историјске забележености конкретне социјалне чина; друго је квалитативно анализирати у контексту науке социјалног рада цивилизацијске домете духовног искуства нпр. о сазнању, битку, вредностима, методама, моралу и сл. које је универзално, општеважеће и у сваком историјском тренутку савремено и постојано*. То је случај са Протагором и његовим врлинама, Сократовом методом сазнања, Аристотеловим етичким судовима, Спинозином и Кантовом етиком, Хегеловом дијалектиком, чији домети дају научни кредибилитет тој (пуном шупљина, недоречености) науци социјалног рада, чија сама епистемолошка потка и предметни садржај су веома дискутабилни, неизграђени а можда и непостојећи. Дакле, **постоји формално савремено и модерно што ништа не значи, јер је врло често празно и стерилно, преписивачко и бесплодно; и постоји оно суштинско разоткривајуће које надилази савремено, јер у себи носи црте универзалног и увек важећег, истинитог и примењивог, а баш на основу и захваљујући том искуству прошлог.**

Г) СНОБИЗАМ ПОМОДАРНОГ СОЦИЈАЛНОГ РАДА

Разобличавање битка (овде илустроване) савремености у социјалном раду, кроз указивање на најчешће ефекте коју она собом носи, кристално јасно потврђује да се ту заиста ради о специфичном модном тренду.²¹ *Кључни епистемолошки ипакве савремено орјентисане теорије и праксе социјалног рада своде се на илузорне (лажне) новине, поводљивост за њиховим доследним (зарад праћења тренда) имитирањем и одржавањем, што у одсуству креативно-разборитог стваралаштва рађа шаблон и сте-*

²¹ Ж. Бодријар, *Симболичка размена и смрт*, Дечије Новине, Горњи Милановац, 1991, стр. 106.

реотипију као плодно тло за бесплодну-вулгарност и баналност кича, који је пролазан и у својој бизарности брзо нестајући. У том смислу се потврђује став многих теоретичара културе који сматрају да је једно од битних облежја моде да кроз владајући тренд покушава да *безначајном и безвредном њодари значење и вредности*.

Таква природа савременог-модерног (од англосаксонске речи модерн) социјалног рада заслужује прецизнији термин за обележавање, а то је: **модернизам** (који етимолошки потиче од појма *la mode*) који означава **одлику модерног да у својој пролазности застарева и умире**. У вези с тим, није на одмет приметити да неоргинално, медиокритетно дело открива оштро и директно дух своје епохе управо зато што *осијаје документи а не сиоменик*;²² па као такво у својој тренутној наглашености прихваћеног обрасца – ограничено, неуравнотежено и искаркирано; може се појмити као несвесна пародија модерности, као нехотична карикатура. Модернизам чак и изван крајњих граница води до свега што је у модерном духу најташтије, најфриволније, најжустрије и најефемерније. Као права немеза модерности он појефтињује и вулгаризује модерност до онога што ослобођени мислиоци сликовито називају: *модернолаирија*, а што није ништа друго до слепо обожавање идола и фетиша конкретног временског тренутка.

Терминолошка јасност и прецизност српског језика огледа се и у делокругу ове проблематике тј. њој саобразне појмовности, чије финесе значења лови, поводом овде наведеног примера модернолатрије, кроз питке и врло сликовите речи: **помодар-помодарство**, којима се означавају кицоши и гиздавци, доследни следбеници утврђених стандарда владајуће моде. Њих је имао на уму и Олдос Хаксли који је у форми опаске пре неколико деценија приметио како: „*Снобизам модерног, мада не њријага искључиво нашем добу, добија значај као никада до сада*,”²³ из чега се да закључити како та појава, мање-више прати свако време и најразличитије облике егзистенцијалне датости. Овде подвлачим те аспекте снобизма (енгл. *snob*, од израза *sine nobilitate*, што значи без отмености и племства) које се односи на слепо повођење снобова за модом тзв. вишег света, зарад опонашања њихових господствених манира, при чему ту имитацију прати одсуство средстава и смисла што је са њеном бесплодношћу учвршћује у баналности. Тим вредностима окренуте помодаре, сликовитим

²² Ренато Пођоли, *Теорија авангардне уметности*, превела Јасна Јанићијевић, Нолит, Београд, 1975, стр. 235.

²³ Ренато Пођоли, цит. дело, стр. 236.

народним језиком у нашој култури зову „покондиреним тиквама“, фићфирићима, чије карактеристичне одлике понашања чине стожер снобизма²⁴ попут придавања важности себи, лажног господства, покондирености, као и према нижима од себе исказивање осиноности, а према бољима или јачима од себе преуслужности и удвориштва.

Такво слепо повођење за наводном научном савременошћу, помодаре (у широком распону од социјалних радника практичара до појединих „модерних“ универзитетских наставника) просто гони да имитирају обрасце некаквих ауторитета, у сфери хуманистике социјалног рада најчешће иностраних идола (у реалности сасвим просечних, често и испод просечних аутора са запада), при чему им је недоступна чињеница да је *differentia specifica* ових испразних новина уствари брзо старење и заборав.²⁵ Очигледна баналност ове научне доктрине збуњује, при том намећући логично питање: шта је то што наводи њене следбенике да је се упркос тоталне бесплодности упорно држе? Смислен одговор овој дилеми зачиње Бертолд Брехт у једном од својих есеја под насловом *Пет тешкоћа при исању истине*, где наводи основне тешкоће пред којима се налази писац кад покушава да посматра појавност у њеном дијалектичко-историјском тоталитету кроз разоткривање васколиких аспеката чија синтеза тежи истини. То су: духовна храброст, умешност мудрог просуђивање тј. дијалектичко разлучивање противуречја истинитости, вештина примене лукавства ума,²⁶ дакле све одлике стране снобовима, чије поседовање аутентичне мислиоце и разликује од приземних помодара. Међутим апсурд се, конкретно у нашој теорији и пракси социјалног рада, рађа управо у овој непомирљивости снобизма и изворности, при чему се у складу са логиком бесмисла у спрези са доминацијом квантитета над квалитетом, заразно шири банална савременост на уштрб универзалне тј. у свим временима одрживе постојане мисли која разоткрива суштину на основу стваралачке улоге најразличитијих времена – како ће Френсис Бекон (1561–1626) фигуративно изразити: перспективу лаганог, али сталног развоја људског краљевства сабирањем сазнајних достигнућа од поколења до поколења;²⁷ **при чему је свака мисао, без обзира на хронолошке опсеге, пропорционално савремена својој логичкој ваљаности**

²⁴ Милан Вујаклија, *Речник старијих речи и израза*, Просвета, Београд, 1980, стр. 856.

²⁵ Ренато Пођоли, цит. дело, стр. 11.

²⁶ Ренато Пођоли, цит. дело, стр. 16–19.

²⁷ „Човек је биће које у томе свом свету стиче тако тешко достижну мудрост, велику у односу на море погрешних преоцби и малу у односу на тајне света, мудрост која расте кроз напор поколења, и, према томе, променљиву, која пролази заједно с временом и поново се

и реалној могућности примене поводом актуелних питања садашњице. То значи, да у својој комплексности домишљена мисао из неког ранијег (па чак и врло далеког) времена (нпр. о људској слободи, вредностима, моралу, самопреображавању и самоусавршавању, иначе изузетно значајним питањима теорије социјалног рада) може, наравно под условом ваљане инкорпорације у складу са садашњим научним захтевима, да буде од велике користи за разраду најактуелнијих горућих питања. За разлику од оних баналних стереотипија о истим темама, данас насталих а у потпуности бесплодних и површних, једном речју безвредних, што неукле у немоћи разлучивања садржаја и форме, као израза битног и небитног, у овом случају – времена настанка и квалитета сазнања, и буни и на погрешан пут мисаоних заблуда наводи.²⁸

Већа од ове је њихова грешка илузијом заслепљена, да сами себе проглашавају супериорним носиоцима авангардног таласа, и да при том, што је добро приметио Филип ди Пиј де Кленшан, **стварне, аутентичне вредности – у својој скоројевићкој интелектуалној немоћи, проглашавају ништавним, или их једноставно одбацују као духовне творевине које нису миметичко (имитирајуће) помодне, испразне и баналне, већ историјско-дијалектички и филозофско-теоријски засноване, вулгарно их минимизирајући и у бити нетачно поистовећују са голом дескрипцијом историографског приступа.** Међутим, у недостатку интелектуалне ширине они не могу да разлуче врло просту чињеницу да „историографија не може да буде заснована на простим дескрипцијама, јер нема правог описа без објашњења које мора бити теоријски засновано.“²⁹ Ако се апстрахују погубне последице раширености ове појаве по област социјалног рада, патерналистичке критике ових модерниста на рачун ретких „немодерних“ – уствари аутономних ствараоца, у смислу њиховог интелектуалног избављења од духовних заблуда, кроз укључивање у модерне токове, могле би, сагледане иронијом мајеутике, чак и смех

препорађа у богатијем виду, мудрост донекле скептичну, али једино важну, људску мудрост деловања, замишљености и чуђења.“ – Б. Суходолски, цит. дело, стр. 602

²⁸ У овом контексту може се сагледати и следећи цитат: „Предвиђалачка бит стваралачког мишљења могућа је само онда, кад мишљење није у раскораку с бивањем збиље, кад је оно укоријењено у збиљи с развојним тенденцијама, у збиљи коју будућност проноси и тиме јој подаје карактер праве збиљности за разлику од пуке, уз садашњост или прошлост везане фактичности.“ – Албер Ками, *Мисли о Сизифу*, „Веселин Маслеша“ – „Свјетлост“, Сарајево, Библиотека Логос, 6. издање, 1989, превео Неркез Смаилагић, стр. 156.

²⁹ Миладин Животић, *Човек и вредности*, Просвета, Београд, 1969, стр. 15.

код луцидних да изазову!³⁰ Али, апсурд бива већи, пошто готово законито поклоници снобизма уопште, (па и у социјалном раду) како открива културолог Литре, у свом типичном *неукусном дивљењу вулгарним њиво-ревинама*, потпомогнути таштином,³¹ *не одолевају ни замкама интелектуалних механизма одбране, у складу са којима у лажној изузетности знају да њоцењивачки-разметљиво осуде све што њројивуречи обожавању актуелној-модерној које није ништа друго до израз „крајкојрајне ѡсихозе, не суштинне ствари.“*³²

ЗАКЉУЧАК О ПОГУБНОСТИ МОДЕРНИЗМА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ СОЦИЈАЛНОГ РАДА

Разобличавајући латентну природу тзв. савременог социјалног рада који се од огромне већине у области, безрезервно и бескритички прихвата као водећа парадигма научног дигнитета, у овом тексту као генерални закључни став **подвлачим да је употреба термина савремени социјални рад врло дискутабилна, с обзиром на његову појмовну садржину, тј. семантичко-семиолошке аспекте исте, који уствари указују на најдубљи суштински логички апсурд и нежељене последице те савремености по теорију и праксу ове хуманистичке делатности.**

Наиме, кратка термиолошка анализа сасвим јасно указује на лексичку истородност речи *савремено* и *модерно*, које обележавају дијалектичко недељив појмовни садржај у чијој бити се налази круто поштовање у тренду успостављених **стандарда и вредности, наводних реткости и новина**, иза чега стоји уствари принцип олаке поводљивости и слепог праћења тог што маса (квантитативна већина) сматра, тј. што јој се наметне као модерно. У области социјалног рада, овај феномен оличава се тако што његове тзв. **модерне концепције кроз слепо робовање тренутно актуелним формама**, безусловно западају у њорсокак имитације која **почива на шаблону и стереотипу који у одсуству креативно-разбо-ритог стваралаштва представљају плодно тло за бесплодну-вулгар-**

³⁰ У Ларусовој енциклопедији снобизам се одређује као „*ѡза – смешна афекција*.“
Прим. аут. М. П.

³¹ У Речнику француске академије наука као битна одлика снобизма помиње се **таштина**. Прим. аут. М. П.

³² *Естетика, уметности, морал*, Зборник радова, цит. дело, текст Миодрага Б. Протића под насловом „Поглед с краја века“, стр. 83.

ност и баналност кича, који је пролазан и у својој бизарности брзо нестајући.

Таквој природи савременог-модерног (од англосаксонске речи модерн) социјалног рада примерен је термин: **модернизам** који означава одлику модерног да у својој пролазности застарева и умире, при чему се посебно истичу епигано-поводљиви носиоци илузорних (лажних) новина, познати (у нашем језику) као помодари, кицоши и гиздавци, а у англосаксонском говорном подручју обележени као **снобови за чију културу мимезу** модерних трендова тзв. вишег света и вредности, је типично одсуство логичног смисла што их у њиховој бесплодности чини апсурдно баналним.

Међутим, та баналност снобова, у својој вулгарној идолатрији безвредног, често је проткана таштим и подцењивачким односом према неистомишљеницима у теорији и пракси социјалног рада, дакле оним ретким и усамљеним поклоницима мисли која није модерна у смислу имитирајућег тренда и испразне пролазности. По обрасцу (у свим културама света универзално приступне) изреке која опомиње да „*јори има појребу да поцени боље*“ аутентичан приступ ослобођен психозе наметнутих копија лажних новина, из незнања и интелектуалне ускости најчешће, ређе из сујете, покушава да се од стране снобовски орјентисаних плагијатора, оспори, минимизира и на периферију безначаја науке социјалног рада, потисне. Опробана метода је вулгарно неразликовање дубоке смислености примене историјско-компаративне методе у дијалектичком тоталитету сагледавања, често и древних извора, који су непресушна врела за теоријско-методолошко истраживање и научно фундаирање **најсавременијих, тј. данас актуелних питања у професионалном социјалном раду**. Подвлачим овде ту (како терминолошку тако и садржинску) заблуду везану за савременост социјалног рада, која његовом научном фундаирању наноси несагледиве последице. У питању је (ако се минимално разборито сагледа) врло једноставна замка, (у коју се хватају и вреднији ствараоци којима то не приличи) неразлучивања и погрешне употребе лексеме *савремено*, којом се настоји да обележи садржај који **може да одговори захтевима тренутно актуелне теорије и праксе социјалног рада; а у ствари уместо тог сврсисходног, садржајно-вредног, налази се модерно, имитирајуће и најчешће банално**. Ту се ради о иронији проистеклој на гносеолошком усуду људске ограничености (за већину) којој измиче игра прикривања садржаја и форме, при чему се **бркају, тј. погрешно идентификују суштина и појавност!** Заправо, у складу са законима логике (под условом да се они познају) термин савремени социјални рад је крајње

ограничен и уопште не обележава оно што његови поборници желе или мисле да њиме означе! Наместо његове ваљане употребљивости у смислу обележавања за социјални рад актуелних примењивих новина, јављају се значења модерности, пролазности, имитације квази новина и других пежоративних одлика, којима се уствари у својој оданости владајућем модно-научном тренду, *његови љубитељи као помагари одају!* За разлику од тога, истински социјални рад са позиција актуелних теоријско-методолошких потреба данашњице, може бити условно појмљен као савремен (у смислу да мора да буде у складу са-временом), **а то може бити без обзира на време настанка њему иманентних теоријских концепција; кључно у томе је да уместо хронологије настанка, задовољава квалитет плодне примењивости који одолева моди, која је пролазна, имитирајућа, па самим тим и бесплодна, склона кичу и снобизму! Дакле, савремено се мери не формалном и илузорном хронологијом, већ суштином оличеном управо оним што је супротно модерном и пролазном, а препознатљивом по томе што захваљујући свом садржају бива у многим временима живо,³³ актуелно и примењиво.³⁴ Уосталом то га, упркос прошлости, како јуче, тако и данас, а и сутра можда, ако има клице „савремене прошлости“³⁵ чини више него савременим.³⁶**

³³ „Нестаје и постаје мртво у људској свести све оно што је било грешка и недостатак прошлости, њен пораз претрпљен у борби са ограничењима и препрекама; тај свет историјских рушевина може да буде предмет историјских изучавања, али та испитивања ће увек имати антикварни карактер, чак и онда кад њихова научна и друштвена вредност не буде довођена у питање. Као живо остаје само оно што улази у састав савремених потреба и тежњи, савремене проблематике, савремених искустава људи.“ – Богдан Суходолски, цит. дело, стр. 29–30.

³⁴ „Прошлост нам веома често изгледа далека и мртва. Повремено она и јесте далека и туђа. Али некада се такво предубеђење јавља само зато што сувише дословно или можда напросто сувише површно одгонетамо мисаоне и вербалне конвенције у којима се изражавају тежње и проблеми људи онога доба. У таквом случају покушај продубљенијег дешифровања тих форми израза, покушај да се продре до саме њихове садржине – можда понекад и до онога што се, по навици, назива „рационалним језгром“ тих садржина – открива истовремено и њихову блискост. Тада долазимо до убеђења да и нашу сопствену слику можемо да угледамо у том огледалу прошлости, пошто та прошлост у нама одиста живи и траје.“ – Ибид, цит. дело, стр. 29.

³⁵ Ибид, цит. дело, стр. 27–30.

³⁶ Шире о овоме погледати: *Естетика, уметности, морал*, Зборник радова, Естетичко друштво Србије, Београд, 2002, текст Миодрага Б. Протића под насловом: „Поглед с краја века“, стр. 80–85.

ЛИТЕРАТУРА

- Аристотел, *О њесничкој умејносној*, Превод с оригинала, предговор и објашњење Милош, Н. Ђурић, Београд, 2002.
- Vloch Ernst, *Субјек–Објект*, Напријед, Загреб, 1959.
- Богавец Т., *Развој школа у Србији и њромене у образовној сѡруктури сѡновништва (1945–1975)*, Педагогија, Београд, 1979.
- Бодријар Ж. *Симболичка размена и смрт*, Дечије Новине, Горњи Милановац, 1991.
- Бранковић Драго, *Педагошке њеорије*, Бања Лука, 1999.
- Булатовић Р. Радулашки Љ. – *Педагошка мисао Војислава Младеновића*, Настава и васпитање, Београд, 1983.
- Вујаклија Милан, *Речник сѡраних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980.
- Вујашанин Милорад, *Криза новина*, Краљево, 2004.
- Гиденс Ентони, *Социолоѡија*, Економски факултет у Београду, преводиоци: Надежда Силашки, Татјана Ђуровић, Београд, 2003.
- Da Vinci Leonardo, *Pisma wybrane*, Warszawa, 1958.
- Estetika, Umetnost, Moral, Зборник радова, Естетичко друштво Србије, Београд, 2002.
- Животић, Миладин, *Човек и вредности*, Просвета, Београд, 1969
- Петричковић Милан, *Теорија социјалној рада*, Социјална мисао, Београд, 2006.
- Пођоли Ренато, *Теорија авангардне умејносној*, превела Јасна Јанићијевић, Нолит, Београд, 1975.
- Howe David, *Uvod u teoriju socijalnog rada*, Beograd, 1977.
- Fridrih Georg Wilhelm Hegel, *Fenomenologija duha*, sa jubilarnog izdanja od 1921. godine, preveo Nikola P. Popović, Veljko Korać, stručna redakcija Gligorije Zaječaranović, BIGZ, Redakcija „Kultura“, 1974.
- Paracelsus, *Die Geheimnisse – ein Lesebuch aus seinen Schriften*, Leipzig, 1941.
- Saitta G., *Il pensiero pedagogico del Rinascimento*, Bologna, 1949.
- Суходолски Б., *Модерна филозофија човека*, Нолит, Београд, 1972.

THE CONTEMPORARY SOCIAL WORK SNOBISM

By Milan PETRIČKOVIĆ

ABSTRACT

Considered with reason, the use of term contemporary social work can be a subject of much dispute having in mind the idea-concept it presents, that is the semantic-semiological aspects of it which indicate the deepest essential logical absurdity and unwanted consequences of that contemporariness on the theory and practice of this humanistic activity. In its very essence the idea of social work includes modernity, or to put it more precisely, faddishness characterized by blind devotion to presently actual theoretical-methodological approaches through the inclination and non-critical imitation based on standard procedure and stereotype which in the absence of creative-disclosing creation make fertile ground for infertile vulgarity and banality of intellectual kitsch and snobbism which are of passing character and, through the bizarreness of its own, quickly vanishing from all fields of spirituality; thus from the field of social work too.